

Філософія. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ІСТОРІЇ

УДК: 1:316.3:340.12:477

Ризикогенні чинники соціокультурного розвитку сучасної України

КАЛИНОВСЬКИЙ ЮРІЙ – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна

KALYNOVSKIY Yuriy – Doctor of Philosophy, Professor, Professor of the Department of Philosophy, Yaroslav Mudryi National Law University, 77 Pushkinska Str., Kharkov, 61024, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0081-8107>

DOI:

Анотація. У статті проаналізовані окремі ризикогенні чинники соціокультурного розвитку сучасної України. До таких чинників віднесено ціннісну деконсолідацію в українському суспільстві, проблеми в освітній системі, негативні аспекти глобалізації, деформації у духовній сфері вітчизняного соціуму. Зазначається, що українське суспільство потребує поглиблення духовно-культурної солідарності громадян як важливого чинника консолідації модерної політичної нації. Підкреслюється, що українська держава, здійснюючи реформу системи освіти, демонструє прагнення подолати існуючі недоліки її функціонування, але в той же час стикається з низкою проблем, які негативно впливають на соціокультурний простір країни: інертність системи управління освітою, недостатня послідовність та продуманість етапів системних змін в освіті, не завжди адекватний рівень законодавчого й ресурсного забезпечення освітніх перетворень, намагання некритично копіювати закордонні моделі освіти без урахування національної специфіки. Констатується, що в Україні на теперішній час сформувалася низка загроз духовній безпеці людини й суспільства, які деструктивно впливають на соціокультурний розвиток. Зниження загального рівня духовності громадян, надмірна комерціалізація суспільних відносин, деформації традиційних культурних цінностей та насадження антицінностей (під виглядом нових цінностей) негативно впливають на соціокультурні процеси у нашій державі. Джерелами дестабілізуючих факторів у духовній сфері можна вважати інформаційну, ідеологічну, психологічну, організаційну діяльність певних суб'єктів, яка спрямована на руйнування соціокультурного простору нашої країни. Робиться висновок про те, що значення соціокультурних процесів сьогодення іноді важко оцінити ситуативно, оскільки їх наслідки як позитивні, так і негативні мають, як правило, пролонгований ефект та можуть проявити себе у бутті наступних поколінь.

Ключові слова: ризики, соціокультурний розвиток, духовна безпека, ризики соціокультурного розвитку, ціннісна деконсолідація.

RISKOGENIC FACTORS OF SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENT OF MODERN UKRAINE

Summary. The article analyzes some of the riskogenic factors of the socio-cultural development of modern Ukraine. These factors include value deconsolidation in Ukrainian society, educational system problems, negative globalization aspects, and spiritual sphere deformations of the domestic society. It is noted that the Ukrainian society needs to deepen the spiritual and cultural solidarity of citizens as an important factor in the consolidation of the modern political nation. It is emphasized that the Ukrainian state, while implementing the reform of the education system, demonstrates the desire to overcome the existing shortcomings of its functioning, but at the same time, it faces a number of problems that negatively affect the socio-cultural space of the country: the inertia of the education management system, insufficient consistency and thoughtfulness of the stages of systemic changes in education, rarely adequate level of legislative and resource support for educational reforms, attempts to uncritically copy various foreign models of education without taking national specifics into account. It is stated that a number of threats to the spiritual security of society and a person have formed in Ukraine, which have a destructive effect on their socio-cultural development. The decrease in the general level of spirituality of citizens, the excessive commercialization of public relations, the deformation of traditional cultural values and anti-values (under the guise of new values) negatively affect the socio-cultural processes in our state. The sources of destabilizing factors in the spiritual sphere are informational, ideological, psychological, organizational activities of certain subjects aimed at destroying the socio-cultural space of our country. It is concluded that the significance of modern socio-cultural processes is sometimes difficult to assess situationally, since their consequences, both positive and negative, usually have a prolonged effect and can manifest themselves in the life of the next generations.

Key words: risks, socio-cultural development, spiritual security, socio-cultural development risks, value deconsolidation.

Вступ. Соціокультурний розвиток сучасної України обумовлений як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, низка з яких мають ризикований характер. До таких факторів варто віднести соціальну й глобальну нестабільність, соціально-економічні кризи, гібридні та інформаційні війни, зниження рівня духовної культури громадян, деkonsolidційні процеси у суспільстві тощо. Відповідно такі чинники негативно впливають на соціокультурні трансформації в нашій країні, знижуючи їх якісні та темпоральні показники. Визначення ступеня ризикованості соціокультурного розвитку України є надактуальним завданням у зв'язку з тим, що процеси у цій царині безпосередньо впливають на інші сфери суспільного життя, детермінуючи різновекторні тенденції у політиці, праві, економіці та вітчизняному державотворенні загалом.

Аналіз останніх досліджень. Для всебічного розкриття проблеми визначення сутнісних характеристик ризикованих чинників соціокультурного розвитку України ми спирались на низку вітчизняних та закордонних наукових праць. Визначаючи природу «ризика» як феномену суспільного буття, ми використовували роботи О. Павлова, О. Кушніра, Т. Павлової, Ю. Поліщука. Для розкриття ролі цінностей у суспільних процесах та аналізуючи такий ризикований чинник соціокультурних трансформацій як ціннісна деkonsolidція нами були використані ідеї Т. Парсонса (робота «Система сучасних суспільств») та науковий доробок В. Сіденко, представлений у науковій праці «Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей».

У свою чергу науковий доробок О. Хмелевської, І. Червінської, Я. Никорак став підґрунтям для ідентифікації ризиків в освітній сфері, які прямо чи опосередковано впливають на соціокультурний розвиток України.

Спираючись на наукові публікації А. Сухорукової та Л. Маслової, були проаналізовані ризики розвитку духовної сфери вітчизняного суспільства, стан його духовної безпеки у контексті соціокультурного розвитку.

Загалом аналіз наукової літератури показав необхідність проведення комплексного дослідження щодо поглибленого й системного розуміння ризиків соціокультурного розвитку сучасної України.

Мета статті. У даному дослідженні планується проаналізувати ризиковані чинники вітчизняного соціокультурного розвитку. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати природу ризику як соціального феномена, визначити ризиковані чинники у вітчизняному соціумі та дослідити їх вплив на соціокультурний розвиток України, запропонувати можливі шляхи їх нівелювання.

Виклад основного матеріалу. Різноманітні ризики супроводжують розвиток будь-якого суспільства. Намагання «позбутися» ризиків стимулює соціальну динаміку й активність суб'єктів соціальних перетворень. Важливо усвідомити характер та глибину цих ризиків, а також їх наслідки й можливості подолання (нівелювання) у конкретному соціумі.

На думку українських науковців, ризики є невід'ємним складником суспільної діяльності й їх часто асоціюють із небезпекою або втратами внаслідок несприятливої ситуації. Сенси ризику як невизначеності

полягає в тому, що гіпотетично існує декілька можливих варіантів розвитку подій після реагування (дії) на ситуацію, що склалася. Ризик як можливість – це ймовірні варіанти розгортання майбутнього, наслідки якого можуть бути як негативними (чисті ризики), так і позитивними (спекулятивні ризики) [3, с. 40].

Отже, досліджуючи ризиковані чинники соціокультурного розвитку сучасної України, ми маємо виокремлювати однозначно неприйнятні сценарії розвитку подій, визначаючи шляхи їх недопущення та ризики з можливими «позитивними наслідками», які за певних умов не несуть загрози, а стають новим «вікном можливостей».

У наш час недооцінка значущості соціокультурних процесів у державі, нерозуміння ризиків у цій царині може призводити до вкрай негативних наслідків. У зв'язку з цим необхідно здійснювати системне соціокультурне прогнозування й проектування – відслідковувати й аналізувати тенденції суспільної свідомості, детермінанти розвитку духовного потенціалу народу, трансформації в освіті та вихованні, визначити дієві механізми забезпечення духовно-ціннісної безпеки держави тощо. Так, Ю. Поліщук стверджує, що «...радикальна зміна духовно-ціннісних орієнтацій, поява альтернативних стилів у мистецтві, утвердження нових суспільних ідеалів та моральних норм впливають на суспільні процеси із силою не меншою, ніж чинники суто матеріальні. Крім того, сукупний вплив духовно-ціннісних складників людського буття на хід історичних подій у сучасному світі неухильно зростає. Так завжди буває у переломні епохи» [5, с. 6].

Цілоком очевидно, що соціокультурне проектування й прогнозування буде сприяти ефективному виявленню та подоланню існуючих ризиків і небезпек у духовній сфері вітчизняного соціуму. Загалом, завдання соціокультурного проектування реалізуються за такими напрямками:

- визначення варіантів вирішення соціокультурних проблем сучасної України на регіональному й загальнодержавному рівнях, спираючись на об'єктивні дані й оцінки;

- виявлення можливих ризиків та небезпек у разі реалізації певних рішень і проектів у соціокультурній сфері нашої країни;

- обґрунтування найоптимальніших шляхів розвитку соціокультурного простору України та створення загальнонаціональної моделі трансформації цієї підсистеми, виходячи зі стратегії вітчизняного державотворення;

- розробка організаційних форм впровадження соціокультурних проектів у соціальну практику з урахуванням глобальних та локальних тенденцій;

- визначення кола суб'єктів та об'єктів в межах конкретного соціокультурного проекту [1, с. 85].

Як відомо, соціокультурний розвиток країни відбувається поступально й гармонійно за умови існування об'єднуючого духовно-ціннісного підґрунтя. Нажаль, у сучасній Україні одним із потужних ризикованих чинників є ціннісна деkonsolidція у різних площинах: геополітичній, релігійній, духовно-культурній тощо. При цьому необхідно зазначити, що за останні роки ступінь ціннісної деkonsolidції дещо знизився, посилюються процеси національної та культурної самоідентифікації проукраїнського спрямування, суспільна

солідарність набула нової якості на тлі зовнішніх та внутрішніх загроз. Але ризики, обумовлені ціннісним, світоглядним протистоянням на рівні суспільної свідомості та соціальної практики, все ж таки зберігають значний деструктивний потенціал.

Розглядаючи значення цінностей для суспільного розвитку, Т. Парсонс підкреслював, що у культурі механізм суспільної інтеграції відображається у вигляді:

а) цінностей соціальності – фундаментальних цінностей, які інтегрують індивідів в спільноту;

б) цінностей інших класів об'єктів (в залежності від видів і способів взаємодії інститутів), які в конкретних умовах здатні забезпечувати цілісність і здійснювати легітимацію нормативного порядку;

в) експресивних символів, що виражають ефекти дії та механізми організації двох вищих рівнів у доступній узагальненій формі й на суб'єктивному рівні дозволяють сприймати і підтримувати функціонування інститутів та робити кожному членові суспільства свій індивідуальний внесок у колективну справу – підтримку суспільної солідарності [4, с. 23-24].

З нашої точки зору, українське суспільство потребує поглиблення духовно-культурної солідарності громадян як важливого чинника консолідації модерної політичної нації. Для реалізації цього завдання більш активно мають бути задіяні як державні інституції, так і структури громадянського суспільства.

Наступним ризикогенним чинником соціокультурного розвитку українського суспільства є глобалізація в її негативних формах й проявах.

У цьому контексті В. Сіденко наголошує на тому, що дуже важливо, яким саме чином глобальні ціннісні орієнтири впливають на традиційні внутрішні ціннісні орієнтації: чи є цей вплив таким, що поступово й обережно модифікує і модернізує структуру традиційних цінностей; або ж, навпаки, веде до агресивного руйнування і заміщення традиційних цінностей зовнішньо індукованими ціннісними орієнтирами. У першому випадку матимемо створення умов для модернізації через розширення ціннісного горизонту до рівня глобальної самоідентифікації особистості та національної спільноти. В іншому ж випадку, як засвідчує досвід багатьох менш розвинених країн, намагання трансплантувати через механізми глобалізації культурно-ціннісні основи північноамериканської цивілізаційної спільноти, орієнтовані на постмодерн, можуть породжувати – і в багатьох випадках дійсно породжують – серйозні деструктивні процеси. Ця деструктивність зумовлюється передусім досить швидким руйнуванням середовища національної культурної своєрідності. За певних умов це може створювати загрозу повної асиміляції глобалізованими цінностями цінностей, породжених національним культурним середовищем та аутентичним досвідом внутрішнього саморозвитку. Причому ця проблема значно загострюється тим, що різні компоненти глобальних (у даному контексті євроатлантичних цінностей) сприймаються в незахідних цивілізаційних утвореннях асиметрично. Тобто, набагато легше в ці суспільства проникають елементи культури престижного споживання, аніж цивілізованої етики побудови суспільних відносин. Набагато легше сприймаються різного роду аспекти

свободи людського вибору, аніж принципи суспільної відповідальності [6, с. 13, 15].

Орієнтуючись на європейські цінності у соціокультурному розвитку, Україна має враховувати вищеозначені ризики та небезпеки, створювати інституційно-правові механізми щодо їх запобігання.

На наше переконання, важливим механізмом збереження та ретрансляції соціокультурного досвіду суспільства є освіта, розвиток якої в Україні має ознаки ризикогенності. Від якості й доступності освіти напряму залежить ступінь залученості громадян до соціокультурних цінностей, причому у різному віці.

У сучасній науці фахівці виокремлюють різні групи ризиків в освітній сфері, які негативно впливають на соціокультурний простір країни. Зокрема, О. Хмелевська пропонує наступну структуру освітніх ризиків людського розвитку. До ризиків доступу нею віднесено: ризик інституціональної недоступності певного рівня освітньої підготовки, ризик територіальної недоступності освітньої інфраструктури, ризик фізичної недоступності навчальних закладів для людей з інвалідністю. До ризиків участі – ризик фінансової неспроможності щодо здобуття бажаного рівня освіти, ризик «раннього виходу» із освітньої системи, ризик обмеження або викривлення освітньої траєкторії (наприклад, через нерозвиненість інклюзивної освіти або освіти дорослих), ризик незворотної освітньої міграції, ризик за дискримінаційними ознаками (гендерною, інвалідністю, відсутністю громадянства та ін.), ризик не охоплення програмами додаткової/позашкільної освіти. До ризиків якості – ризик «відсіву», ризик «другорічника», ризик нерівності освітніх результатів, ризик неучасті у наступному рівні освіти (обмеження у виборі бажаної професії), ризик неактуальності освітньої програми, ризик «знецінювання» дипломів. До ризиків використання освітнього потенціалу, що характеризують ризики використання результатів освіти та ризики максимізації корисності освіти, віднесено: ризик невизначеності життєвого старту, ризик безробіття при переході від навчання до роботи, ризик низької конкурентоспроможності та адаптивності, ризик отримання доходу від зайнятості нижче очікуваного, ризик надлишкової кваліфікації, ризик трудової міграції, ризик соціальної мобільності, ризик зниження соціального довголіття, ризик втрати соціальних компетенцій, ризик соціального відторгнення, ризик знецінення людського капіталу [8, с. 154-155].

На сьогоднішній день Українська держава, здійснюючи реформу системи освіти, демонструє прагнення подолати існуючі недоліки її функціонування, але в той же час стикається з низкою проблем, які негативно впливають на соціокультурний простір країни: інертність системи управління освітою, недостатня послідовність і продуманість етапів системних змін в освіті, не завжди адекватний рівень законодавчого й ресурсного забезпечення освітніх перетворень, намагання некритично копіювати закордонні моделі освіти без урахування національної специфіки тощо.

Безсумнівно, соціокультурний феномен освіти є надзвичайно складним історичним явищем. Він містить у собі багато елементів та аспектів, дослідження яких

потребують комплексного теоретико-методологічного підходу. Неможливо досліджувати освітні процеси, проводити порівняльний аналіз без урахування соціальних зв'язків, культурних традицій, етнічних, ментальних, аксіологічних та інших особливостей країни чи регіону. У контексті соціокультурної модернізації освіта розглядається як провідна соціальна діяльність суспільства, що виконує ключову роль у побудові соціальних установок, норм, ціннісних орієнтацій, стереотипів поведінки. Основу процесів соціокультурної модернізації освіти як інституту соціалізації складають такі соціальні та ментальні ефекти життя суспільства: соціальна консолідація і гармонізація суспільних відносин; ідентичність представників різних соціальних груп і культур населення країни; успішна соціалізація підростаючих поколінь; соціокультурні моделі розвитку підлітків та молоді. У сучасних умовах трансформації суспільства при зміні культурних цінностей виникає необхідність вибору адекватної соціокультурної моделі освіти. Загострилися суперечності між безперервно зростаючим об'ємом знань, необхідних людині, й обмеженими (в рамках традиційних освітніх систем) умовами для оволодіння ними. Вирішення цієї суперечності можливе лише шляхом переходу до освіти, яка забезпечує цілісне відтворення безпосередніх суб'єктів культури. Метою освіти за таких умов повинно бути постійне творче оновлення, розвиток і вдосконалення кожної людини впродовж усього життя [9, с. 238].

Наступними суттєвими ризикогенними чинниками, що гальмують соціокультурний розвиток України, є деформації та загрози у духовній сфері вітчизняного суспільства, які мають як історичні корені, так і породжені сьогоденням.

Загалом, в Україні на теперішній час сформувалася низка загроз духовній безпеці людини й суспільства, які безпосередньо впливають на їх соціокультурний розвиток. Зниження загального рівня духовності громадян, надмірна комерціалізація суспільних відносин, деформації традиційних культурних цінностей та насадження антицінностей (під виглядом нових цінностей) деструктивно впливають на соціокультурні процеси у нашій державі.

Джерелами дестабілізуючих факторів у духовній сфері можна вважати інформаційну, ідеологічну, психологічну, організаційну діяльність певних суб'єктів, яка спрямована на руйнування соціокультурного простору нашої країни.

На переконання А. Сухорукової, джерела загроз духовній безпеці можна класифікувати на зовнішні та внутрішні. До числа джерел зовнішніх загроз вона відносить: політику окремих країн, що спрямована на домінування в культурній та духовній сферах, на протидію вільному розвитку власної культурно-духовної традиції країни, блокування рівноправної участі в міжнародному розподілі культурних надбань людства, насадження чужої ідеології; розгортання окремими країнами світу «культурної експансії» щодо інших країн; розробку окремими державами концепцій «інформаційної війни», які передбачають створення та використання засобів небезпечного впливу на духовну сферу інших країн з метою порушення її нормального функціонування й несанкціонованого доступу до всіх внутрішніх ресурсів країни; злочинну

діяльність релігійних сект, організацій та окремих осіб у духовній сфері; діяльність економічних і політичних структур у духовній сфері, що спрямована проти національних інтересів країни. Джерелами внутрішніх загроз для духовної безпеки України дослідниця вважає такі: відставання країни від провідних держав світу за рівнем інформатизації суспільства, що обмежує можливості країни щодо охорони власної культурної традиції та рівноправного культурного обміну між націями; недостатню координацію діяльності органів державної влади країни щодо формування та реалізації єдиної державної ідеології, єдиної національної ідеї як важливої частини національної безпеки; низький загальний рівень освіти (її якості) громадян, що утруднює можливість людини протистояти деструктивному впливові ззовні; недієву законодавчу базу щодо захисту, поширення та зміцнення традиційних національних ідеалів та цінностей [7].

Можна стверджувати, що духовна безпека людини, суспільства та держави є важливим чинником соціокультурного розвитку будь-якої спільноти. З точки зору Л. Маслової, найважливішим елементом структури духовної безпеки є відносна культурна незалежність, що не припускає, звичайно, духовної ізоляції, але передбачає здатність суспільства до збереження традицій і стабільного соціокультурного відтворення при взаємодії з іншими культурами, а також до «віддзеркалення» негативних сторін впливу глобалізації на локальні й національні культури. Другим основним елементом структури духовної безпеки є стабільність функціонування інститутів демократичної політичної системи суспільства. В умовах політично стабільного демократичного суспільства: гарантування дотримання свободи слова, віросповідання, збереження особистої духовної й інформаційної безпеки громадян, забезпечення здорової політичної конкуренції у виборчій системі, висока культура міжпартійного політичного діалогу, широка участь у вирішенні значущих питань неурядових громадських і релігійних організацій, обмеження впливу різних дестабілізуючих чинників. Як третій значущий структурний елемент духовної безпеки необхідно визначити адекватний потребам часу функціональний стан систем національної освіти, охорони здоров'я і культури, їх орієнтованість на реальні потреби населення, чим забезпечується потенційна здійсненість розроблених урядом стратегій гуманітарного і соціального розвитку [2, с. 54-55].

Безсумнівно, підвищення рівня ризикогенності функціонування будь-якого з вищенаведених елементів духовної безпеки деструктивно впливає на соціокультурний розвиток суспільства в цілому.

Варто підкреслити, що значення соціокультурних процесів сьогодення іноді важко оцінити ситуативно, оскільки їх наслідки як позитивні, так і негативні мають, як правило, пролонгований ефект і можуть проявити себе у бутті наступних поколінь.

У загальному розумінні значущість гармонійного соціокультурного розвитку суспільства для прогресу держави обумовлена тим, що:

– культура є фактором, який сприяє економічному зростанню завдяки економічним побічним ефектам, створенню робочих місць у сфері культури, а також культурного туризму;

– культура – це будівник соціальних зв'язків у спільнотах шляхом залучення громадян до участі в культурному розвитку;

– культура є засобом боротьби з соціальною і культурною ізоляцією та сприяє соціальному та професійному розвитку громадян;

– використання виробів мистецтва у міських умовах впливає на перебудову певних територій;

– культура сприяє привабливості та престижу міста [10].

Висновки. Ризикогенні фактори соціокультурного розвитку сучасної України спричинені, з одного боку, конфліктогенним історичним поступом українського

народу щодо захисту мови, культури, історичних традицій, боротьбою за державність, а з другого боку – трансформаційними процесами сьогодення, негативними аспектами глобалізації й інформаційної революції, кризою духовності та моралі.

Деструктивні процеси у соціокультурному просторі України детерміновані такими ризикогенними чинниками як ціннісна деконсолідація у суспільстві, світоглядна невизначеність громадян, зниження рівня духовної безпеки у зв'язку з низкою проблем в освіті, культурі, вихованні, а також у зв'язку з тим, що наша держава стала об'єктом інформаційних та гібридних війн.

Список використаних джерел

1. Калиновський Ю. Ю. Інформаційні технології у соціокультурному проектуванні сучасної України. *Парламентський контроль в умовах децентралізації державної влади та цифрової трансформації в Україні : стан і проблеми* : матеріали Першої всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 30 березня 2021. Київ, 2021. С. 84-88.
2. Маслова Л. А. Механізми державного регулювання в системі забезпечення духовної безпеки суспільства : дис. ... канд. наук з держ. управління. Київ, 2014. 248 с.
3. Павлов О. І., Кушнір О. І., Павлова Т. О. Ризики безпечного соціально-економічного та політичного розвитку України в умовах децентралізації публічної влади та управління. *Причорноморські економічні студії*. 2021. № 66. С. 39-45.
4. Парсонс Т. Система современных обществ / пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалева. М. : Аспект Пресс, 1998. 270 с.
5. Поліщук Ю. Соціокультурні трансформації в сучасній Україні як об'єкт дослідження вітчизняних науковців. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2016. Вип. 2. С. 4-26.
6. Сіденко В. Р. Нові глобальні виклики та їх вплив на формування суспільних цінностей. *Український соціум*. 2014. № 1. С. 7-21.
7. Сухорукова А. В. Безпека духовності : соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук. Запоріжжя, 2010. 16 с.
8. Хмелевська О. М. Освітні ризики у контексті людського розвитку. *Демографія та соціальна економіка*. 2016. № 3. С. 145-157.
9. Червінська І., Никорак Я. Соціокультурна складова модернізації підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності. *Гірська школа українських Карпат*. 2014. № 11. С. 236-242.
10. Dallaire, G. Sustainable Development and Cultural Policy : Do They Make A Happy Marriage? URL : https://www.encatc.org/media/2701-journal_vol_2_issue_1_2012712.pdf (дата звернення : 17.12.2021).

References

1. Kalynovskyi, Yu. Yu. (2021). Informatsiini tekhnologii u sotsiokulturnomu proektuvanni suchasnoi Ukrainy [Information technologies in socio-cultural design of modern Ukraine]. *Parlamentskyi kontrol v umovakh detsentralizatsii derzhavnoi vlady ta tsyfrovoyi transformatsii v Ukraini : stan i problemy* : materialy Pershoi vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Parliamentary control in the conditions of decentralization of state power and digital transformation in Ukraine: state and problems : materials of the First All-Ukrainian scientific-practical conference]. Kyiv. 84-88 [in Ukrainian].
2. Maslova, L. A. (2014). *Mechanizmy derzhavogo reguljuvannja v sistemі zabezpechennja duchovnoj bezpeky suspil'stva* [Mechanisms of state regulation in the system of spiritual security of society]. (Candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
3. Pavlov, O. I., Kushnir, O. I., & Pavlova, T. O. (2021). Ryzky bezpechnoho sotsialno-ekonomichnogo ta politychno rozvytku Ukrainy v umovakh detsentralizatsii publichnoi vlady ta upravlinnia [Risks of Secure Socio-Economic and Political Development of Ukraine in Conditions of Decentralization of Public Power and Management]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 66, 39-45 [in Ukrainian].
4. Parsons, T. (1998). *Systema sovremennikh obshchestv* [The system of modern societies]. (L.A. Sedova & A.D. Kovaleva. Trans.). Moskva : Aspekt Press [in Russian].
5. Polishchuk, Yu. (2016). Sotsiokulturni transformatsii v suchasni Ukraini yak ob'iekt doslidzhennia vitchyznianskykh naukovtsiv [Modern Ukraine socio-cultural transformations as an object of domestic scientists study]. *Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy*, 2, 4-26 [in Ukrainian].
6. Sidenko, V. R. (2014). Novi hlobalni vyklyky ta yikh vplyv na formuvannia suspilnykh tsinnosti [New global challenges and their impact on the formation of social values]. *Ukrainskyi sotsium*, 1, 7-21 [in Ukrainian].
7. Sukhorukova, A. V. (2010). *Bezpeka dukhovnosti : sotsialno-filosofskyi analiz* [Security of spirituality : socio-philosophical analysis]. (Extended abstract of candidate's thesis). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
8. Khmelevska, O. M. (2016). Osvitni ryzky u konteksti liudskoho rozvytku [Educational risks in the context of human development]. *Demografiia ta sotsialna ekonomika*, 3, 145-157 [in Ukrainian].
9. Chervinska, I., & Nykorak, Ya. (2014). Sotsiokulturna skladova modernizatsii pidhotovky maibutnoho vchytelia do profesiinnoi diialnosti [Socio-Cultural Part of Modernization Training Future Teachers For Professional Activity]. *Hirska shkola ukraïnskykh Karpat*, 11, 236-242 [in Ukrainian].
10. Dallaire, G. Sustainable Development and Cultural Policy : Do They Make A Happy Marriage? URL : https://www.encatc.org/media/2701-journal_vol_2_issue_1_2012712.pdf (accessed : 17.12.2021) [in English].